

Fagnotat landbruk og næringsmiddelindustri, reiseliv og opplevelse

22.01.26

Landbruk og næringsmiddelindustri. Status, potensial, ringvirkningseffekter, arealmessige forutsetninger

Landbruk, en av mange viktige næringer i Vestfold

En styrke ved Vestfolds næringsliv er den store bredden i bransjer. Det gjør næringslivet mer robust ved tilbakeslag i enkelte bransjer, men det gjør samtidig at ingen bransjer framstår som åpenbart «ekstra viktig» ut fra størrelse. Landbruket, med sine 1.514 sysselsatt i jordbruk og tilhørende tjenester og 246 i skogbruk, er likevel en viktig bransje. Dette er fordelt på over 1.100 aktive jordbruksforetak. Samlet førstehandsverdi i jordbruket er 2,04 mrd. kr, bruttoavvirkning for tømmer 236 mill. kr.

Selv om landbruket har betydelig sysselsetting og omsetning, er det andre forhold som gjør det til en svært viktig bransje i Vestfold. Det er i stor grad på grunn av landbruket at vi har en meget stor næringsmiddelindustri. Den er fylkets største industribransje, sysselsetter 2.441 personer fordelt på 118 bedrifter (2022), med en årlig omsetning på over 17,8 mrd. kr. I tillegg er 716 sysselsatt i trelast, trevare og papirindustri.

Det vises til rapporten Vestfoldlandbruket - bærekraftig, attraktiv og verdiskapende produksjon og foredling, [rapport 8-2024 laget av Agri Analyse](#) for ytterligere, utfyllende informasjon.

Viktige ringvirkningseffekter

Landbruket har således stor betydning gjennom ringvirkninger. Særlig til næringsmiddelindustrien, men også til elektronikk-/teknologinæringen. Et stadig mer teknologisk avansert landbruk er i tett inngrep med denne, der flere holder til i Vestfold. Når matsikkerhet og beredskap plutselig får mye høyere oppmerksomhet, får Vestfoldlandbruket enda større betydning. 19,5 % av Vestfolds areal er dyrket mark, størst andel i landet. I tillegg er 64 % skog og utmark. Særlig for grønnsaker og matkorn har Vestfold en svært stor andel av landets samlede produksjon. Med høykvalitets mat-produksjon og velholdte kulturlandskaper er det også et stort potensial innen mat og opplevelse.

I nylig vedtatt regional strategi for mat og skog framheves viktige regionale fortrinn og styrker:

- Norges grønne kjøkkenhage og kornlager.
- Spydspisser innen verdikjedesamarbeid og sirkularitet
- Sterke fag- og kompetansemiljøer, bla. i Grønt Fagsenter og to naturbruksskoler, som samarbeider godt med verdikjeden.
- Stor næringsmiddelindustri og smarte teknologibedrifter

- Innovative aktører og kort vei mellom produsent, forskning og industri
- Høy produksjonsevne og mangfold av treslag
- Et sterkt sirkulært miljø innen skogforedling

Potensialet for videre utvikling av landbruk og næringsmiddelindustri i Vestfold

- Aktørene i Vestfold, i samspill med gode naturgitte forutsetninger, er viktig og særlig godt posisjonert til å ta en god posisjon i arbeidet med økt matsikkerhet og beredskap. Vestfold er en netto eksportør av mat til resten av landet, som bør videreutvikles ut fra de nasjonale målsettingene.
- Det ligger til rette for enda sterkere koplinger mellom landbruk, næringsmiddelindustrien og teknologinæringen. Det er korte avstander i Vestfold. Med et betydelig «hjemmemarked», er det et betydelig potensial for utvikling også i fylkets teknologinæring.
- Trender innen reiseliv og opplevelse gir positive muligheter for lokal mat og gårdsturisme, og ulike deler av en voksende opplevelsesnæring. Bærekraftig produksjon, sirkulære verdikjeder, lokalmat, trygg mat koplet til skjærgården, attraktive bymiljøer og kulturlandskaper. Med etableringen av Matrike Vestfold er det lagt et bredt forankret fundament for å realisere potensialet.
- En avgjørende forutsetning er å verne og opprettholde de viktige næringsområdene der maten produseres (dyrka og dyrkbar mark), samt legge til rette for at næringsmiddelindustrien og teknologinæringen får tilgang til nødvendige arealer.
- Det utvikles nå produksjonsmetoder som har potensial til å endre de globale matsystemene i en mer bærekraftig retning og produsere maten i takt med naturen. Ny presisjonsteknologi, nye produksjonssystemer og biologisk plantevern er noen av løsningene som løftes frem.
- Det bør legges til rette for å få de nye løsningene på jorder, i landbruksbygg inkludert veksthus, slik at vi kan produsere mat i takt med naturen. Derfor er det viktig og ikke omdisponere LNF-arealer som tilsynelatende kan føles omdisponert, til noe som ikke bidrar til moderne matproduksjon. Her ligger det også et potensial for arealeffektivisering i produksjonen.
- Primærlandbruket og industrien er viktige som en inngang til arbeidslivet for unge og for inkludering og integrering. Det kan videreutvikles. Det er også en utfordring med rekruttering i primærlandbruket med høy snittalder på gårdbrukerne. Det må jobbes med å senke snittalderen på gårdbrukerne.

Reiseliv og opplevelse. Gode opplevelser og verdiskaping gjennom god planlegging og forvaltning. Status, potensial, ringvirkningseffekter, arealmessige forutsetninger.

Om reiselivsnæringen

- Er drevet av opplevelser og relasjoner, ikke bare serviceleveranser og tradisjonelle tjenesteleveranser (man reiser ikke på besøk for å overnatte, men for å oppleve noe).
- Omfatter overnatting, servering, transport, opplevelse og varehandel
- Betjener både tilreisende utenfra og fastboende
- Viktig attraktivitetsfaktor for å tiltrekke nye og beholde eksisterende innbyggere og bedrifter
- Undersøkelser (Talent City Index) viser at besøk er en viktig potensiell inngang til tilflytting
- Arbeidsintensiv næring, første arbeidsplass for mange og viktig inkluderings- og integreringsmotor
- Reiselivet er preget av en fragmentert organisering. Næringen består av mange små og mellomstore bedrifter med ulikt fokus og begrenset kapasitet til strategisk utvikling. Samtidig er det mange offentlige og halvoffentlige aktører involvert – fra kommuner og fylkeskommune til destinasjonsselskaper, forskningsmiljøer og statlige etater.

Vestfolds særpreg

- Kystbasert sommer- og båtturisme med utgangspunkt i skjærgården.
- Kompakt fylke med korte avstander, kystbyer og steder med tydelig identitet.
- Færder nasjonalpark strekker seg fra Ormøy i nord til Færder fyr i sør og med et nasjonalparksenter på Verdens Ende.
- Natur- og kulturbaserte fellesgoder utgjør kjernen i reiselivsproduktet, og er næringens viktigste ressursgrunnlag. Reiselivsnæringen i Vestfold er i særlig grad avhengig av disse godene, da de ofte er selve grunnen til at besøkende kommer.
- Fritidsboliger det dominerende segmentet, særlig i Færder og Larvik. Campingturister er også et betydningsfullt segment.
- Høy andel norske turister, der en stor andel er bosatt i regionen.
- Rikt kulturliv, med bla. viking- og middelalderkultur, hvalfangsttradisjon, kunstgallerier og musikkfestivaler.
- Beliggenhet, tilgjengelighet for et stort marked.

Nøkkeltall 2024 – Menon Economics, 2025

- 3,3 mill. gjestedøgn, 78 % i sommerhalvåret
- Fritidsbolig 43 % (1,4 mill.), hotell 23 % (768.000), camping 18 % (605.000, 65 % sesongkontrakter), Airbnb 15 % (504.000, sterk økning).
- Fritidsbolig: inkluderer gjestedøgn på 9.960 hytter eid av personer bosatt utenfor Vestfold
- Vestfold nest laveste utenlandsandel blant fylkene med 17 %, Østfold 14 %, totalen 32 %.
- Reiselivet genererer betydelige verdier: over 4,3 milliarder kroner i forbruk, 3,1 milliarder i verdiskaping, 4% av verdiskapingen i fylket.
- Reiselivsbransjene mottar 79 % av forbruket, derav servering som den største med nesten 1,1 mrd. De resterende 21% av forbruket (0,9 mrd. kr) tilfaller andre næringer.
- De tilreisende står for 41 % av omsetningen i innholdsbransjene (overnatting, servering og opplevelser).
- Yrkesreisende falt 22 % siden 2017, kurs og konferanse 28 %. Ferie og fritidsgjester har økt.

- Næringen sysselsatte 7 160, 9% av sysselsettingen i fylket.
- Omsetning 2024 8,5 mrd. kr.
- Samlet sett genererer innholdsbransjene om lag 70 % av verdiskapingen i reiselivsnæringen, økningen har vært størst i overnattingsbransjen.
- Gjestedøgnene i Vestfold har ca. 30 500 båtøgn årlig, tilsvarende cirka 90 000 gjestedøgn.
- Østre Bolæren, Tønsberg og Horten er de mest besøkte havnene, og står også for de største inntektene.
- Totale havneinntekter var om lag 11 millioner kroner i 2024, mens mindre havner har lavere aktivitet og inntekter.
- Prognoser tilsier at omsetningen vil øke med ytterligere 30 prosent innen 2030, noe som gir en forventet årlig vekst på 4 prosent.

Samfunnsmessige effekter

- Arbeidsplasser, arbeidsintensiv næring, første arbeidsplass for mange og en viktig inkluderings- og integreringsmotor.
- Betydelige kommunale skatteinntekter gjennom lønn, reduserte utgifter pga. at personer kommer i arbeid.
- Viktig drivkraft for stedsutvikling. Tilbudene bidrar til attraktivitet også for de som bor her, og de som kan vurdere å flytte hit.

Utfordringer

- Svært lav andel utenlandske turister, på tross av direkteruter fra utenlandske destinasjoner til Torp Sandefjord lufthavn, Color Lines hurtigferge med høy kapasitet fra Hirtshals til Larvik, samt rute fra Strømstad til Sandefjord.
- Alle de tre mulighetsområdene (skjærgård, kultur og mat) har internasjonal appell i seg selv, men det kan i tillegg utvikles produkter som kan oppleves som eksotiske ved å hektes på en gammel skjærgårdstradisjon.
- Samarbeidskultur og organisering. Næringen består av mange små og mellomstore bedrifter med ulikt fokus og begrenset kapasitet til strategisk utvikling. Samtidig er det mange offentlige og halvoffentlige aktører involvert – fra kommuner og fylkeskommune til destinasjons-selskaper, forskningsmiljøer og statlige etater. Dette gir et komplekst bilde med uklare ansvarsforhold og varierende grad av samhandling.
- Natur- og kulturbaserte fellesgoder er næringens viktigste ressursgrunnlag. Reiselivsnæringen i Vestfold er i særlig grad avhengig av disse godene. Derfor er det viktig at de forvaltes ansvarlig for å sikre langsiktig utvikling. Attraksjoner som skjærgården, kulturminner, festivaler og friluftsområder er åpne og tilgjengelige for alle, og fungerer som fellesgoder.
- Besøksforvaltning handler om å ta imot besøkende på en slik måte at vi også tar vare på verdiene og ressursene våre. Det betyr at vi sikrer en bærekraftig utvikling som er innenfor grensene til det natur, landskap, miljø, lokalsamfunn og lokal kultur tåler, samtidig som det gir grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskaping.
- Bærekraftige reisemål, besøksforvaltning og reisemålsledelse er arbeidsmetoder som fordrer at det offentlige som planmyndighet tar en større rolle i forvaltningen i tett samarbeid med næringen og frivilligheten.
- Potensielle motsetningsforhold mellom ulike markedssegmenter, slik som tilgangen til skjærgården for hytteboere og andre besøkende.

Muligheter

Det ligger allerede 3 anbefalinger i rapport fra Menon:

1. Utnytte nasjonalparken og skjærgården bedre for å bygge større bredde. Vestfold har en relativt liten opplevelsesbransje. Større reiselivstilbud med utgangspunkt i skjærgården et uutnyttet potensial.
 2. Mer kommersiell utnyttelse av viking- og middelalderkulturen. Tilbudene som finnes har høy kvalitet, og det er et potensial i å synliggjøre tilbudet bedre.
 3. Vestfold er en av Norges viktigste matregioner, med sterk posisjon innen grønnsaker og poteter. Dette potensialet kan realiseres gjennom koordinert satsning på mat- og måltids-turisme, inkludert gårdsopplevelser. Matrike Vestfold er et prosjekt som skal ha fokus på dette.
- Styrket samspill og forståelse for gjensidige koplinger mellom landbruk, kulturarv, arealforvaltning, kultur og byliv som bidrag til å opprettholde og foredle de ressursene som trekker besøkende, og fastboende, til Vestfold.
 - Reisemålsutvikling = stedsutvikling. Stedets tilbud og muligheter for gode opplevelser er i stadig større grad avgjørende for hvor folk ønsker å bo. Reiselivsnæringen er et viktig bidrag til en stedsutvikling som tilrettelegger og synliggjør landskap, kulturminner og kulturmiljø, skaper puls og kveldsøkonomi og fremmer stolthet og tilhørighet.

Organiseringen av bærekraftige reisemål, bestående av tre hovedelementer etter Standard for bærekraftig reisemål Versjon 3.0

- Det etableres en reisemålsledelse som er tilpasset lokale forhold og forankret i kommunene.
- Reisemålsledelsen får i oppdrag å drive strategisk besøksforvaltning og håndtere utvikling og drift av fellesgoder på det enkelte reisemål basert på en bredt forankret besøksstrategi.
- Arbeidet med reisemålsledelse, besøksforvaltning og fellesgoder kan finansieres gjennom et besøksbidrag.

Arealforvaltningens rolle i reisemålsutviklingen

RPBA forventes å bidra til tilrettelegging for reiseliv og gode opplevelser i fylket, ved å sikre forutsigbare rammer for planlegging og ivaretagelse av interesser som natur, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø, for vekst i nye næringer, og ved å ivareta eksisterende næringer.

RPBA og Regional kystsonenplan skal avklare og avveie arealbruksinteresser i strandsonen og i sjøen. Dette vil omfatte fritidsboliger, boliger, næring og anløpssteder for kommersiell båttransport, samt båt- og badeliv, marine næringer, energiproduksjon, brygger og marinaer.

De forventes videre å bidra til å ivareta kyst- og strandsonen som et attraktivt område for aktivitet, rekreasjon og naturopplevelser. Både i byene og i kystsonen for øvrig. Til sammen setter dette rammene rundt hvordan besøksforvaltning kan utvikles på en bærekraftig måte.